

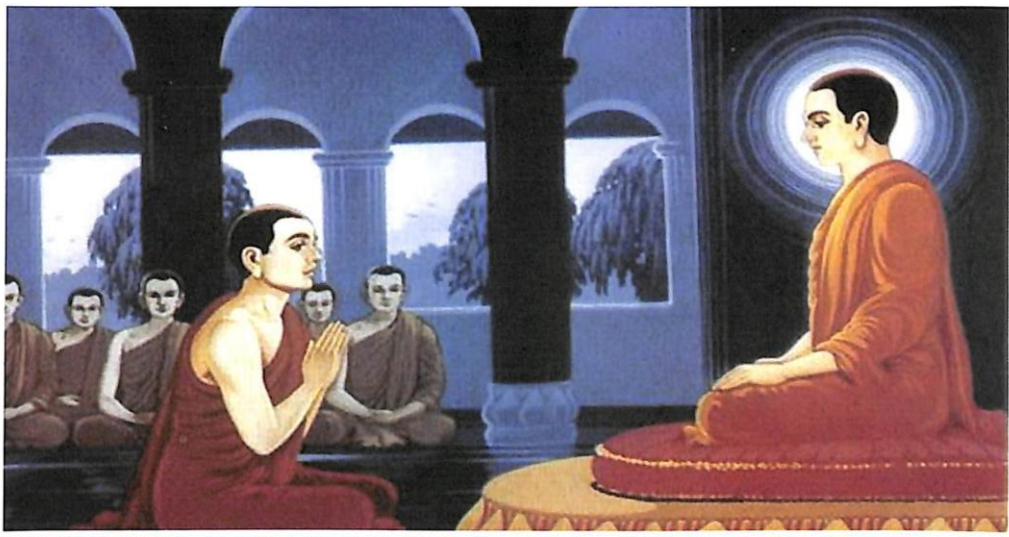

ตรีเทพ. “นิทานชาดกเกี่ยวกับแม่ความกตัญญูต่อแม่” นครศรีธรรมราช. ปีที่ 44
ฉบับที่ 8 สิงหาคม หน้า 13-16.

นครเมืองศาสนา

นิทานชาดกเกี่ยวกับความกตัญญูต่อแม่ เรื่อง พญาช้างผู้เลี้ยงมารดา

ตรีเทพ / รวบรวม

พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ในพระเชตวันมหาวีหาร ทรงพระปรารภภิกษุผู้เลี้ยงมารดา จึงตรัสพระธรรมเทศนา มีคำเริ่มต้นว่า ตสฺส นาคสฺส วิปฺปวาเสณ ดังนี้. เรื่องปัจจุบัน เหมือนกับ เรื่องสามชาดกนั่นเอง

ก็พระศาสดาตรัสเรียกภิกษุทั้งหลายมาแล้ว ตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย พวกเธออย่ายกโทษภิกษุนี้เลย ไปรณกบิลตติทั้งหลาย แม้บังเกิดในกำเนิดสัตว์ดิรัจฉานพราจากมารดา ชูบชืดไปเพราะอดอาหาร ๗ วัน แม่ได้โภชนะอันสมควรแก่พระราชา คิดว่า พวกเราเว้นจากมารดาเสีย จักไม่บริโภค พอเห็นมารดาก็ยึดถือเอาอาหารตั้งนี้แล้ว

อันภิกษุทั้งหลายทูลอาราธนา จึงนำอดีตนิทานมาว่า

ในอดีตกาล เมื่อพระเจ้าพรหมทัตเสวยพระราชสมบัติในกรุงพาราณสี ครั้นนั้นพระโฬิสัตว์บังเกิดในกำเนิดช้างในหิมวันตประเทศ ได้เป็นสัตว์เผือกปลอดมีรูปร่างน่าชมน่าเลื่อมใส สมบูรณ์ด้วยลักษณะ กระทำความเจริญโดยลำดับ มีช้าง ๘๐,๐๐๐ เชือกเป็นบริวาร

ตรีเทพ. “นิทานชาดกเกี่ยวกับแม่ความกตัญญูต่อแม่” นครศรีธรรมราช. ปีที่ 44
ฉบับที่ 8 สิงหาคม หน้า 13-16.

กรมศิลปากร
หอสมุดแห่งชาติ
นครศรีธรรมราช

ส่วนมารดาของท่านเป็นช่างบอด แต่ท่านได้ให้ผลให้มีสร้อยแก่ช่างทั้งหลาย แล้วส่งไปยังสำนักของมารดา ช่างทั้งหลายไม่ได้ให้แก่มารดาเลย เคียวกินด้วยตนเอง ท่านกำหนดรู้เรื่องนั้นคิดว่า เราจักละโยลงแล้ว เลี้ยงแต่มารดา เท่านั้น ครั้นถึงส่วนแห่งราตรี เมื่อช่างเหล่านั้นไม่รู้อยู่ จึงพามารดาไปยังเชิงเขาชื่อว่าจันทรโณระ แล้วพักมารดาไว้ ที่ถ้ำแห่งภูเขา ซึ่งอยู่ติดแถบอีกข้างหนึ่งแล้วเลี้ยงดู

ลำดับนั้น พราณไพรชาวกรุงพาราณสีคนหนึ่งเป็นคนหลงทาง เมื่อไม่อาจกำหนดทิศได้ จึงร้องให้ด้วยเสียง อันดังลั่น พระโพธิสัตว์ได้ยินเสียงของพราณไพรนั้น คิดว่า บุรุษนี้เป็นคนไร้ที่พึ่ง ข้อที่เขาพึงพิงพาไปในที่นี้ เมื่อเรายังอยู่ ไม่สมควรแก่เราเลย ดังนี้แล้วจึงไปหาเธอ เห็นเธอกำลังหนีไปด้วยความกลัว จึงถามว่า ดูก่อนบุรุษผู้เจริญ ท่านไม่มีภัยเพราะอาศัยเรา ท่านอย่าหนีไปเลย เพราะเหตุไร ท่านจึงเที่ยวร้องให้รำไรอยู่เล่า

เมื่อเขากล่าวว่า ข้าแต่ นาย กระผมเป็นคนหลงทาง วันนี้เป็นวันที่ ๗ สำหรับผม

จึงกล่าวว่า ดูก่อนบุรุษผู้เจริญ ท่านอย่ากลัวเลย เราจักวางท่านไว้ในถิ่นมนุษย์ ดังนี้แล้ว ให้เขานั่งบนหลังตน นำออกจากป่าแล้วกลับไป ฝ่ายเขาเป็นคนชั่วคิดว่า เราไปยังนครแล้วจักทูลแก่พระราชา ดังนี้แล้ว จึงทำตนไม่ เป็นเครื่องหมาย ทำภูเขาคือเครื่องหมาย ได้ออกไปยังกรุงพาราณสี

ในกาลนั้น ช่างมงคลของพระราชาได้ทำกาละไป พระราชาตรัสสั่งให้ตีกลองร้องประกาศว่า ถ้าใครๆ เห็นช่าง ตัวเหมาะที่ส่งเสียงร้องในทิศใดทิศหนึ่ง ผู้นั้นจงบอก. บุรุษนั้นเข้าไปเฝ้าพระราชาแล้ว ทูลว่า ข้าแต่สมมุติเทพ ข้าพระองค์ ได้เห็นพญาช่างตัวมีสีเผือกปลอด เหมาะเพื่อจะทำการฝึก ข้าพระองค์จักแสดงหนทาง ขอพระองค์จงส่งนายหัตถาจารย์ พร้อมกับข้าพระองค์ ไปให้จับช่างนั้นเถิด. พระราชาตรัสรับคำแล้วจึงตรัสว่า พวกเธอจงทำผู้นี้ให้เป็นผู้นำทางไปยังป่า นาคพญาช่างที่บุรุษนี้พูดไว้ ดังนี้แล้วพร้อมด้วยบุรุษนั้น จึงส่งนายหัตถาจารย์พร้อมด้วยบริวารเป็นอันมาก นายหัตถาจารย์ ไปกับบุรุษนั้น เห็นช่างพระโพธิสัตว์กำลังเข้าไปยังที่ซ่อนเร้น กำลังถือเอาอาหาร

ฝ่ายพระโพธิสัตว์เห็นนายหัตถาจารย์แล้วอธิษฐานว่า ภัยนี้ไม่ได้เกิดขึ้นจากผู้อื่น ชะรอยจักเกิดขึ้นจากสำนัก บุรุษชื่อนั้น ฝ่ายเราแต่เป็นผู้มีกำลังมาก และสามารถจะกำจัดช่างได้ตั้ง ๑,๐๐๐ เขือก ครั้นโกรธแล้วสามารถจะนำ พาหนะของนายทัพ พร้อมทั้งแวนแคว้นให้พิณาคไปได้ เพราะฉะนั้น วันนี้เขาเอาหอกดอกศิระสา เราจะไม่โกรธ ดังนี้ แล้ว จึงน้อมศิระสาลงได้ยั้งหนึ่งเฉย. นายหัตถาจารย์ลงสู่สระปทุม เห็นความสมบุรณ์แห่งลักษณะของพระโพธิสัตว์นั้น จึงกล่าวว่า มาเถอะพ่อ แล้วจับงวงอันเสมือนกับพวงเงิน ในวันที่ ๗ จึงถึงกรุงพาราณสี

ฝ่ายมารดาพระโพธิสัตว์ เมื่อบุตรยังไม่มา จึงคร่ำครวญว่า ชะรอยว่า พระราชาและมหาอำมาตย์ ของพระราชานำเอาบุตรของเราไป บัดนี้ หมูป่าไม้จักเจริญ เพราะอยู่ปราศจากช่างนั้น ดังนี้จึงได้กล่าวคาถา ๒ คาถาว่า ไม่อ้อยช้าง ไม่มูกมัน ไม่ช้างน้าว หน้างวงช้าง ช้างฟาง และลูกเต๋อย งอกงามขึ้นแล้วเพราะพญาช่างนั้นพลัดพรากไป อนึ่ง ต้นกระต๊อทั้งหลายที่เชิงเขาก็ผลิดอกบาน.

พระราชหรือพระราชกุมารประทับบนคอปญาช่างใดซึ่งไม่มีความสะดุ้ง ย่อมกำจัดเสียซึ่งปัจจามิตรทั้งหลาย อิสรชนผู้ประดับด้วยอาภรณ์อันงดงามผู้หนึ่ง ย่อมเลี้ยงดูพญาช่างนั้นด้วยก้อนข้าว.

ฝ่ายนายหัตถาจารย์ดำเนินไป ในระหว่างทางส่งสาสน์ไปถึงพระราชา พระราชาตรัสสั่งให้ตบแต่งพระนคร.ฝ่าย นายหัตถาจารย์นำพระโพธิสัตว์ที่เขาประพรมด้วยของหอม ประดับตกแต่งเข้าไปยังโรงช้าง ให้ล้อมด้วยม่านอันวิจิตร

ตรีเทพ. “นิทานชาดกเกี่ยวกับแม่ความกตัญญูต่อแม่” นครศรีธรรมราช. ปีที่ 44
ฉบับที่ 8 สิงหาคม หน้า 13-16.

ให้ผูกเพดานอันวิจิตรไว้ข้างบน แล้วให้กราบทูลแด่
พระราชบิดา พระราชบิดาทรงนำโภชนาหารอันเลิศต่างๆ มาให้
แก่พระโอรสธิดา. พระโอรสธิดาคิดว่า เราเว้นมารดาเสียจัก
ไม่ยอมรับประทานอาหาร ดังนี้แล้วจึงไม่รับประทานอาหาร.

ลำดับนั้น พระราชบิดาเมื่อจะทรงอ่อนน้อม
พระโอรสธิดา จึงตรัสคาถาที่ ๓ ว่า

๑๓
นิทานชาดก
๑๔

ดูก่อนพญาช้างตัวประเสริฐ เชิญพอรับเอาคำ
ข้าวกัด อย่าได้ฝ่ายยอมเลย ราชกิจมีเป็นอันมาก ท่านจักต้องทำราชกิจเหล่านั้น
พระโอรสธิดาได้ฟังดังนั้น จึงกล่าวคาถาที่ ๔ ว่า
นางช้างนั้นเป็นกำพัว ดาบอด ไม่มีผู้นำทาง คงจะสะดุดตอไม้ล้มลงตรงภูเขาจันทรโณเป็นแน่.
ลำดับนั้น พระราชบิดาเมื่อจะตรัสถามพระโอรสธิดา จึงตรัสคาถาที่ ๕ ว่า :-
ดูก่อนพญาช้าง นางช้างดาบอดหาผู้นำทางมิได้ คงจะสะดุดตอไม้ล้มลงตรงภูเขาจันทรโณเป็นแน่ เป็นอะไร
กับท่านหรือ ?

พระโอรสธิดากล่าวคาถาที่ ๖ ว่า
ข้าแต่พระมหาราช นางช้างดาบอดไม่มีผู้นำทาง คงจะสะดุดตอไม้ล้มลงตรงภูเขาจันทรโณเป็นแน่
เป็นมารดาของข้าพระองค์.

พระราชบิดาทรงสดับเนื้อความแห่งคาถาที่ ๖ นั้น เมื่อจะปล่อยไป จึงตรัสคาถาที่ ๗ ว่า
พญาช้างนี้ยอมเลี้ยงดูมารดา ท่านทั้งหลายจงปล่อยพญาช้างนั้นเสียเถิด
พญาช้างตัวประเสริฐจงอยู่ร่วมกับมารดา พร้อมด้วยญาติทั้งหลายเถิด.
อภิสิทธิ์พรคาถาที่ ๘ และที่ ๙ มีดังนี้
พญาช้างอันพระเจ้ากาสิทรงปล่อยแล้ว พอลุดพ้นจากเครื่องผูก พักอยู่ครู่หนึ่ง ได้ไปยังภูเขา จากนั้น
เดินไปสู่สระบัวอันเป็นที่เคยสรงเสพมา แล้วดุดน้ำด้วยวงมราตมารดา.

ได้ยินว่า พญาช้างนั้นพ้นจากเครื่องผูก พักอยู่หน้อยหนึ่ง แล้วแสดงธรรมแก่พระราชบิดาด้วยทศพิธราชธรรม
คาถาแล้วให้โอวาทว่า ข้าแต่พระมหาราช ขอพระองค์จงอย่าเป็นผู้ประมาทเลยอันมหาชนบูชาอยู่ด้วยเครื่องสักการะ
มีของหอมและดอกไม้เป็นต้น ออกจากพระนครถึงสระปทุมนั้น ในขณะนั้นนั่นเอง คิดว่า เราไม่ให้มารดาของเรา
เอาอาหาร เราเองก็จักไม่รับ ดังนี้แล้ว จึงถือเอารากเหง้าบัวเป็นอันมาก จึงใช้วงมราตน้ำจันเต็มออกจากที่เร้นในถ้ำ
ไปยังสำนักมารดาตัวนอนอยู่ที่ประตูถ้ำ รดน้ำบนศีรษะเพื่อให้ร่างของมารดาได้สัมผัส เพราะอดอาหารมาตั้ง ๗ วัน.

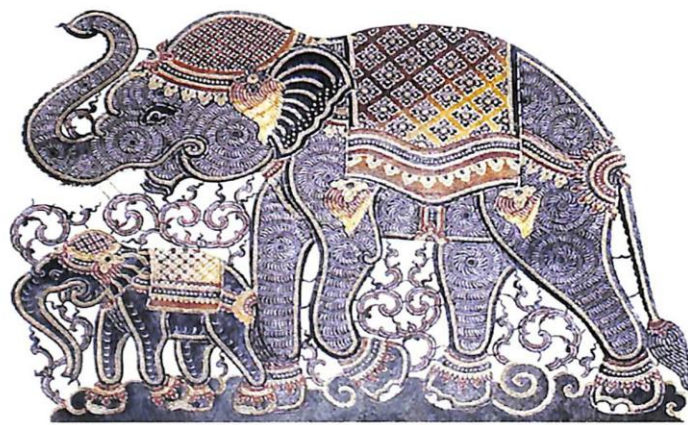
พระศาสดา เมื่อจะทรงทำให้แจ้งซึ่งความนั้น จึงได้ตรัสคาถา ๒ คาถาเหล่านี้.
ฝ่ายมารดาของพระโอรสธิดาจึงว่ากล่าวเธอ ด้วยความสำคัญว่าฝนตก แล้วกล่าวคาถาที่ ๑๐ ว่า
ฝนอะไรนี้ไม่ประเสริฐเลย ย่อมตกโดยกาลที่ไม่ควรตก บุตรเกิดในตนของเรา เป็นผู้บำรุงเราไปเสียแล้ว.
ลำดับนั้น พระโอรสธิดา เมื่อจะให้มารดาสบายใจ จึงกล่าวคาถาที่ ๑๑ ว่า

เชิญท่านลูกขึ้นเถิด จะม้วนนอนอยู่ทำไม ฉันเป็นลูกของแม่มาแล้ว พระเจ้ากาสิผู้ทรงพระปรีชาญาณมีบิราร
ยศใหญ่หลวงทรงปล่อยมาแล้ว.

นางข้างดีใจ เมื่อจะทำอนุโมทนาแด่พระราชา จึงกล่าวคาถาสวดท้ายว่า

พระราชาพระองค์ใดทรงปล่อยลูกของเรา ตัวประพืดอ่อนนุ่มต่อนุคคลผู้เจริญทุกเมื่อ ขอพระราชา
พระองค์นั้น จงทรงพระชนม์ยืนนาน ทรงบำรุงแคว้นกาสิให้เจริญรุ่งเรืองเถิด.

ครั้งนั้น พระราชาทรงเลื่อมใสในพระคุณของพระโพธิสัตว์ ทรงรับสั่งให้สร้างโรงช้างไม้ไกลแต่เมืองนิสินี
จึงทรงเริ่มตั้งภัตตาหารไว้เนื่องนิตย์เพื่อพระโพธิสัตว์ และมารดา.

ครั้นภายหลัง พระโพธิสัตว์ เมื่อมารดาทำกาลละแล้ว ได้ทำการบริหารร่างกายของมารดาแล้ว ไปสู่อาศรม
ชื่อกรณทกะ ก็ในที่นั้น ฤๅษีจำนวน ๕๐๐ ลงจากภูเขาหิมพานต์มาอยู่.

พระโพธิสัตว์ได้ถวายปวัตตทานนั้นแก่ฤๅษีเหล่านั้น.

พระราชาทรงรับสั่งให้สร้างรูปปฏิมาอันสำเร็จด้วยศิลามีรูปเท่าพระโพธิสัตว์ แล้วได้ให้มหาสักการะเป็นไป
ประชาชนชาวชมพูทวีปประชุมกันเป็นประจำได้ทำการฉลองช้าง.

พระศาสดา ครั้นทรงนำพระธรรมเทศนานั้นมาแล้ว จึงประกาศถึงจะทั้งหลาย ประชุมชาดกว่า พระราชาใน
กาลนั้น ได้เป็น **พระอานนท์** บุรุษชั่วได้เป็น พระเทวทัต นายหัตถาจารย์ได้เป็น **พระสารีบุตร** นางข้างนั้นได้
เป็น พระนางมหายาเหวี ส่วนข้างเชือกประเสริฐซึ่งเลี้ยงดูมารดา คือ **เรานั่นเอง ผู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า.**